

● "Karun hazinesi" nasıl kaçırıldı? 4 anıt-mezar soyuldu

● Dev eski eser kaçakçılığı tezgâhlayan uluslararası antika tüccarı John Klejman'ın ilk parti eseri Metropolitan Müzesi'ne sattıktan sonra, 1967 ve 1968 yıllarında iki kez daha Türkiye'ye geldiği ve geri kalan parçaları da alıp götürdüğü saptandı

● Metropolitan Müzesi, olayı sır olarak yıllarca sakladı, ancak müzenin 100. yıldönümünde 5 parçayı nereden geldiğini belirtmeden sergiledi

● Müze Müdürü Hoving, "Hiçbir şeyden korkum yok. Türklerden herhangi bir rica almadık, yapılacak bir başvuruya da yanıt veririm" diye konuştu

● Klejman'ın, parçaları müzeye sattıktan sonra, İsviçre'deki bir dağ köyünde inziva çekildiği öğrenildi

Bir şaheser Karun hazinesi içinde yer alan parçalar arasında gümüş kupa üzerindeki ince işçilik özellikle hayranlık uyandırıyor (solda). Sağda aynı eserden bir ayrıntı.

Şarap çanağı Karun hazinesi ile gizlice yurt dışına kaçırılan hamam taşı biçimindeki bu şarap çanağının çevresi insan başlarından oluşan, ince kabartmalarla kaplı.

● “Karun hazinesi”, Amerika’ya nasıl kaçırıldı?

4 anıt-mezar soyuldu

● Özgen ACAR—ANKARA

TÜRKİYE’den Amerika’ya kaçırılan “Lidya hazinesi” 18 yıl boyunca depolarındaki özel kasalarda saklayan New York Metropolitan Sanat Müzesi yetkilileri, “Türkler bizden bu hazineyi geri istemek için herhangi bir ricada bulunmadılar. Bulunsalardı memnuniyetle yanıtlardık” diyorlar. Oysa Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdür Yardımcısı **Burhan Tezcan**, 1971’de bir mektupla müzeye başvurmuş, ancak hiçbir yanıt alamamıştı. Eserleri müzeye satan uluslararası antika tüccarı **John J. Klejman** ise, “Ben bunları yasal olarak aldım ve müzeye de yasal olarak sattım” dedi.

“Karun gibi zengin...” sözünün tüm dillere geçmesine neden olan Lidya Kralı Kroisos yani Karun’un hazinelerinin 18 yıl süre ile New York Metropolitan Sanat Müzesi’nce saklanması ilginç bir öykü var.

İLGİNÇ ÖYKÜ

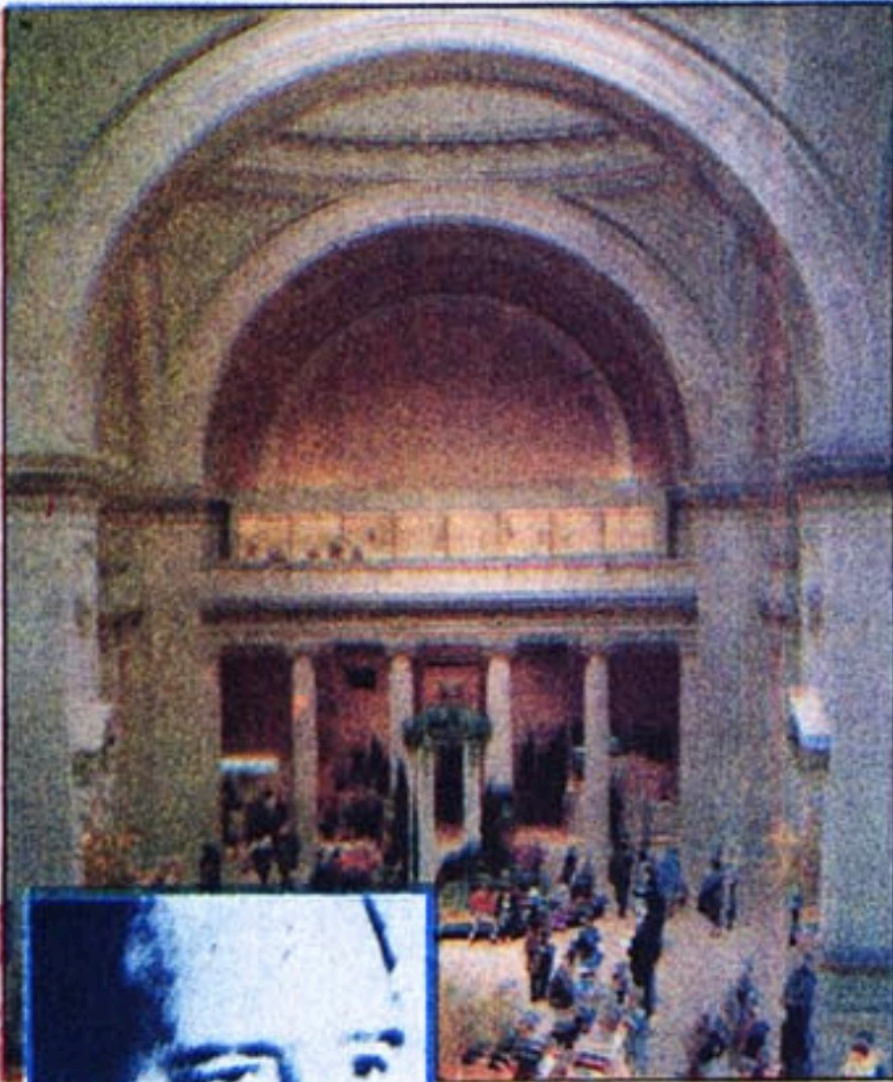
Öykü, çok iyi tanınan, uluslararası bir antika tüccarının 1966’da müze müdürünü ziyaret ederek, “elinde çok değerli, eşsiz gümüş ve altın bazı eserlerin bulunduğunu” söylemesi ile başlar.

Müze müdürü antika tüccarlarının bu tür sözlerine alıştı. Böyle bir yaklaşım müzeye satılmak istenen eserin değerini artırmak için tüccarca söylenen geleneksel satış övgülerinden biri gibi gelir müdüre.

Ancak, satıcı **John J. Klejman** çok ciddidir ve çantasından bir düzine siyah-beyaz fotoğrafı çıkarıp müdürün masasına koyar.

Müdür, “Fotoğraftaki eserler eğer sahte değilse, dünya çapında bir sanat olayı” diye düşünür. Her müze müdürünün, hele Amerika’daki bir ünlü müzenin müdürü olan **Thomas P.F. Hoving**’in en büyük tutukusu olan, “bu eser yalnızca bizde olmalı” ihtirası o an kendini gösterir.

● Dev eski eser kaçaklığını tezgâhlayan uluslararası antika tüccarı **John Klejman**’ın ilk parti eseri Metropolitan Müzesi’ne sattıktan sonra, 1967 ve 1968 yıllarında iki kez daha Türkiye’ye geldiği ve geri kalan parçaları da alıp götürdüğü saptandı

Kısa bir süre önce İtalya'dan gelme bir vazoya bir milyon dolar ödemiş olduğu için, müze o sırada para sıkıntısı içindedir. Bu sıkıntıya karşın müdür, yine de müzenin tüm kaynaklarını, bağış yapan kişi ve vakıfları harekete geçirir ve topladığı yarım milyon dolarla bu eserleri sıkı bir pazarlıktan sonra **Klejman**'dan satın alır.

KLEJMAN KİMDİR

Klejman, 2. Dünya Savaşı'na kadar Varşova'da antika ticareti yapan sanat hayranı, Yahudi bir tüccardır. Savaş sonunda Amerika'ya kaçarak, 1950 yılında 44 yaşında, müzeye yakın bir yerde antika ticaretine başlamıştır.

Güney Amerika'dan İtalya'ya, Mısır'dan Yunanistan'a gidip gelmektedir. ABD'ye her dönüşünde, değerli eserler getirmektedir. Bu arada Türkiye'yi de ihmal etmemektedir. Müşterileri arasında yalnızca New York Metropolitan Sanat Müzesi yoktur. Tüm Amerikan müzelerinin yanı sıra Londra'daki British Museum'dan özel koleksiyonculara kadar **Klejman**'ı tanımayan yoktur.

Lidya hazinesinin ilk partisini müzeye sattıktan sonra 1967 ve 1968 yıllarında yeniden Türkiye'ye gelir ve dört yığma mezardan çıkan öteki eserleri de alarak tekrar müze müdürünün önüne çıkar.

Klejman, fiyatını giderek artırmaktadır. Nedeni de, Karun'un hazinesi şu ya da bu müze ile özel koleksiyoncular arasında parça parça dağılmamış, tümü bir arada olunca değeri artmıştır.

Müzenin o günkü müdürü, bugün bir sanat dergisinin genel yayın yönetmeni olan **Thomas P.F. Hoving**, 189 parça altın ve gümüşten oluşan bu "**Lidya hazinesi**" için toplam 1 milyon 700 bin dolar (bir milyar liradan fazla) kadar bir parayı müzenin çeşitli kaynaklarını harekete geçirerek **Klejman**'a ödediğini açıkladı.

HAZİNEİNİN KOKUSU ÇIKIYOR

Bundan sonraki gelişmeleri ise tarih sırası ile izleyelim:

1969...

189 parçalık hazine temizlendi, onarıldı ve özel kasalara konarak bodrumdaki depolara saklandı.

Kamuoyuna o tarihte herhangi bir açıklama yapılmadı. Her şey gizlilik içinde yürütüldü.

1970...

Müzenin kuruluşunun 100. yıl-

dönümü. Bu nedenle müze de “**50 yüzyılın şaheserleri**” adlı özel bir sergi düzenliyor. Serginin baş köşesinde İtalya’dan kaçırılan bir milyon dolarlık toprak Yunan vazosu durmaktadır.

Bu arada 600 bin insan sergiyi kuyruklar oluşturarak gezer. Sergilenen her eser hakkında tek tek ayrıntılı bilgi verildiği halde, her nedense, biri altın dördü gümüş olmak üzere beş parçalık bir grup hakkında en ufak bir bilgi dahi verilmeyişi ilginç bir noktadır.

Daha sonra **Hoving**, “**600 bin insan, bu beş eşsiz eseri fark etmedi bile**” diyecektir. Ancak, Müdür **Hoving** yanılmaktadır.

Biri Boston Üniversitesi’nde görevli bir Amerikalı uzman, diğeri Amerika’da klasik arkeoloji öğreten ünlü Türk profesörü **Kenan Erim**, bu beş parçanın, “**Lidya eseri**” olduğunu ve bunların Türkiye’den yasadışı yollardan kaçırıldığını saptarlar.

Bu arada, “**Boston Globe**” gazetesinin sanat yazarı **Robert Taylor** (Amerikalı ünlü aktörle ilgisi yok) New York Metropolitan Sanat Müzesi’nin depolarında, Batı Anadolu’daki dört mezardan kaçırılan bu hazinenin varlığını ilk kez haber olarak duyurur. **Taylor**’un bu atlatma haberi dünya sanat çevrelerinde merak ve kuşku ile karşılanır.

Bu gelişmeler üzerine Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdür Yardımcısı **Burhan Tezcan**, 21 Mart 1971’de müzenin Yunan ve Roma eserleri bölümü sorumlusu **Waugn E. Crawford**’a bir mektup yazarak sözü edilen eserlerin fotoğrafları ile birlikte bilgi ister, ancak yanıt alamaz.

Bu olaydan o günlerde ilk kez haberim olunca, ilk işim, zamanın Milli Eğitim Bakanı ile konuşmak oldu. Prof. Dr. **Orhan Oğuz**, bana 12 Temmuz 1970'te elinde hiçbir resmi kanıt olmadığı halde, kendisine aktardığım yalnızca bu üç belirtiyeye dayanarak verdiği ve yayınladığım bir demeçte özetle şunları söyledi:

“Türkiye’den yurt dışına kaçırılan Avrupa ve ABD müzelerinin satın aldığı arkeolojik eski eserlerin memleketimize iadesi tezinde kesinlikle ısrarlıyız. Aksi halde bu memleketlerin halen Türkiye’de yapageldikleri arkeolojik kazıları ve araştırmaları yeniden gözden geçireceğiz. Gerekirse bu faaliyetlerini kaldıracacağız.”

Bu **“yaptırım”** öngören demecin kendilerine getireceği tehlikeleri sezen Türkiye’de kazı yapan Amerikalı arkeologlardan bazıları bağlı bulundukları üniversite ve müzelere Türkiye’de kazı ve araştırma yapma izinlerini kaybetmek istemediklerini bildirdiler, yöneticilerini uyardılar.

Prof. Dr. **Oğuz**’un demeci ilk anda hedefini buluyor, bazı Amerikan üniversite ve müzeleri, **“Bun-**

dan böyle Türkiye'den kaçak gelen eski eserleri almayacaklarını bir şeref sözü olarak dünya kamuoyuna açıklamak'' zorunda kalıyorlardı.

Bu arada Londra'da yayınlanan Times gazetesinin arkeoloji muhabiri **Peter Hopkirk**, Ankara'ya gelip benimle konuştuktan sonra, Prof. **Oğuz**'un bana verdiği demece de yer ayırarak, 26 Ağustos'ta, "Türkler, Karun hazinelerinin bir Amerikan müzesinde olduğunu iddia ediyorlar" başlıklı haberde, "müzenin ödediği faturanın altı rakamlı" olduğunu da bildirdi.

MÜZE YETKİLİLERİ BENİ GÖRMEK İSTEMEDİ

1970 Eylül'ünde ABD Hükümeti'nin konuğu olarak bu ülkeyi ziyarete davet edildiğimde Washington'da altı haftalık programımı hazırlayan Amerikalı yetkililerden, gezi programıma iki müzenin dahil edilmesini özellikle istedim. Washington'daki Dumberton Oaks Müzesi bu istemi kabul etmekle kalmadı, Türkiye'den kaçırılan eserlerin bulunduğu depoyu bile gezdirip kasalarındaki altın Bizans sikkelerini dahi gösterdi.

Buna karşılık New York'taki Metropolitan Sanat Müzesi yetkilileri benimle değil görüşmeyi kabul etmek, müzeye ziyaretimin resmi programa konulmasını bile engellediler. Ancak yine de müzeyi özel olarak gezip bu beş parçalık eseri görme olanağını elde ettim.

Türkiye'den kaçırılan bir başka hazinenin bir diğer Amerikan müzesinden geri istenmesi nedeni ile Lidya Hazinesi'nin tümünü sergilemekten korkan müze yetkilileri, olağanüstü hayecanlarını ve müzecilik tutkusunu yenemeyip, ancak beş eseri zaman ve yer belirtmeden gün ışığına çıkardıklarında hazinenin kokusunu da ortaya yayıyorlardı.

Sonuçtan ürken müze yönetimi, 1970 yılının bu heyecanının yaratığı toz bulutları iyice yatışınca kadar "**Lidya**" ya da "**Karun'un hazinesi**" olarak tanımlanan ve önce 219 , sonra 189 parça diye açıklanan bu hazineyi özel kasalarında, yılların, zamanın aşımına bırakma kararı almayı uygun görüyordu.

1973...

Bu yıl müze yetkilileri için bir karabaşan yıl oldu.

23 Şubat:..

Washington Post gazetesinin muhabiri **Fern Marja Eckman**'ın müze yetkililerine, "**Bu eserlerin nereden kaçırıldığını, kimden, kaç,**

ne zaman satın alındığını" sormasıyla müzede panik çıktı...

27 Şubat...

Müze yetkililerinden biri Washington Post muhabirinin böyle bir haberin peşinde olduğunu, en büyük rakibi New York Times gazetesi muhabiri **John Canaday**'a bir fotoğrafla birlikte sızdırır. Müzenin amacı, "**hesap soran**" bayan **Eckman**'ın yerine, kendisine verilen "**atlatma haber**" çerçevesinde **Canaday**'ın istendiği biçimde bir haber oluşturmaya daha çok işlerine gelir. **Canaday**, "**219 parçalık eserin sergilenmesindeki gecikmeye**" gerekçe olarak, "**Müzede konacağı yerdeki bölümün onarımı ve bunun için 25 bin doların gerekli olduğunu**" gösterir.

1 milyon 700 bin doları verip bir hazine satın alabilen bir müze, her nedense 25 bin dolar bulup bunların sergileneceği yeri düzenleyemeyecek kadar da para sıkıntısı içindedir!..

Yunan ve Roma bölümünün başına getirilen **Dietrich von Bothmer** ise **Canaday**'a, "**Elimizdeki koleksiyon bir bütündür. Çeşitli Yunan altın ve gümüş eserlerimiz vardı. Ancak bunlar tamamen yeni bir dönem açtı ve konuya ilişkin bilgilerimizi 100 yıl daha eskiye götürdü**" diye de bir demeç vererek eserlerin önemini vurgular.

New York Times muhabirinin (1970 yılında Boston'da "**Globe**", Londra'da "**Times**" gazetelerinin haberleri ve benim Prof. **Oğuz**'dan aldığım demeçlerle ilgili düşüncesi-ni) sormasına karşılık, müzenin o zamanki müdürü **Hoving**, "**Herhangi bir şeyden korkumuz yok. Türklerden herhangi bir rica almadık. Ancak herhangi bir zaman yapılacak bir başvuruya da yanıt vermekten memnun olacağım**" demekle yetinir.

Hoving, bu demekten bir iki gün önce, **Klejman**'ı telefonla arar ve "basına adının gizli tutulup tutulmaması" konusunda görüşünü sorar. "Adının açıklanmasında sakınca olmadığı" yanıtını alınca, **Canaday**'a müzeye satışı yapan kişi olarak **John J. Klejman** adı resmen bir cuma günü açıklanır.

Canaday, **Klejman**'a yönelttiği sorulara şu yanıtları alır:

Muhabir: "Bu eserleri nereden aldınız?"

Antikacı: "Kıta Avrupası'nda değişik kentlere ziyaret sırasında iki defada, 1966 başlarında satın aldım."

Muhabir: "Kimlerden aldınız?"

Antikacı: "(Kaçakçılar demek-ten çekiniyordu) Tüccarlar bunları dördüncü ve beşinci elden satın almışlardı. Gerçek çıkış yeri hakkında bilgileri yoktu. O kadar bilgisizdirler ki bana teklif ettikleri bir yığın çerçöp arasında bunların gerçek değerlerinden hiç haberleri yoktu."

Muhabir: "Müzeye kaç satışınız?"

Antikacı: "Özür dilerim, söyleyemem."

Muhabir: "Bunların Türkiye'den kaçırıldığı söyleniyor?"

Antikacı: "Ben bunları yasal olarak aldım ve müzeye de yasal olarak sattım."

Bu görüşmeden sonra hiçbir Amerikan ve Avrupalı TV muhabiri, ya da gazeteci **Klejman**'ı bir daha göremedi. Söylentilere göre İsviçre'de bir dağ köyünde inzivaya çekildi.

Klejman, müzeye yakın sokaktaki bürosunu kapattı. Burada daha sonra ünlü Sotheby'nin müzayede salonu açıldı.

YARIN:

**KAÇAKÇILARI YAKALATAN
MUHABİR,
MİLLİYET'E AÇIKLIYOR**